

HERCEG-NOVI — U SLICI I RIJEČI

Povodom proslave šestogodišnjice Herceg-Novog, pored drugih zapaženih publikacija, Samoupravna interesna zajednica za turizam izdala je veoma uspješnu foto-monografiju Herceg-Novog. Ova foto-monografija prikazala nam je Tvrtkov grad na jedan interesantan i slikovit način. Na prvim stranicama knjige poredane su stare vinjete, gravire i slike grada, koje u nama pobuđuju nostalgичnu ljubav za prošlim vremenima. Novi iz XVII i XVIII vijeka sa još održanim bosanskim, turskim i mletačkim kulama i bedemima, čini nam se da je još mrk od silnog praha i olova. Zatim gravira grada iz XVII vijeka, koja nam predstavlja grad ispred kojega plove ubojne galije, možda strahovitih pirata ili nenadmašnih »leventa od Boke Kotorske«. Htjeli bismo da proniknemo gdje se nalazio dvor Tvrtkov ili Sandaljev, gdje je lijepa Jelena Sandaljeva pisala svoje stihove u prozi, pune ljubavi i pobožnosti. Našu pažnju privlači akvarel grada iz sredine XIX vijeka. Stara Citadela svojom srednjovjekovnom arhitekturom mami naš pogled. Forte mare nadvisuje staro пристаниште do kojega se u moru poigravaju jedrenjaci. Uz samu obalu i po rubu bedema, koji se proteže od Forte mare do Kanli kule, poredane su bijele kuće, mahom dvospratnice. Ovaj akvarel nije u nama pobudio onu radoznalost ili nasladu starine, kao što su to gore naznačene gravire.

Kanli kula, gravira radena sredinom XIX vijeka, koja je snimljena sa istoka, kao i niz bedema uz nju sa bastionima nad morem, pruža nam gotovo cjelokupnu sliku o fortifikaciji grada sa istočne strane. Danas kada je nestao ovaj fortifikacioni sistem i kada su zidine pokrile moderne kuće i cvijećnjaci, a bastione progutalo more i hoteli, ova je gravira još dragocjenija i značajnija. Tu još imamo nekoliko snimaka iz druge polovine XIX i prve polovine XX vijeka koji nam prikazuju grad u postepenom razvoju iza teških razaranja od pada Mletačke Republike do Bečkog kongresa. Snimci iz početka XX vijeka su slike koje nosimo u svojim sjećanjima iz rane mladosti. Tu su sjećanja na staru pijacu ispod murava, na stari trg kod općine, na Kalu longu, na Karaču, na izvanrednu Sa-

vinjsku dubravu, na stari Lazaret, školu u Srbini itd. To je ponovljena slika mirnoga, cvjetnoga i nasmijanoga grada koji je rastao i razvijao se sa nama.

Možda je najinteresantnija gravira Pogled sa Rosa na Herceg-Novi malo nestvarna, tj. nerealna, ali lijepa i zanimljiva. Njen je autor, po svoj prilici, Karačaj iako to nije naznačeno. Ovdje su dobro prikazani gradski bedemi koji se protežu od mora do Gornjega grada, zatim okolina grada, Savina sa manastirom i svojom dubravom, Meljine, Igalo i brda u zaleđu. Sve je to prikazano u namjeri da bi se gradu dala što veća važnost i što potpunija slika.

Drugi dio likovnih priloga su umjetnički snimci današnjeg grada. Tu su slike svijetlih i obasjanih ulica, skalinada, terasa, parkova, plaža, kula i crkava. Nasmijano i treptavo more pod gradom stalno je prisutno na ovim slikama. Stari grad koji je svojom različitom arhitekturom neujednačen, ali baš zato pun ljepote, zanimljivosti i monumentalnosti, ostao je ubilježen sa skalinadama za vječita vremena. Divni i monumentalni portali topaljske i novskih crkava upotpunjuju ovu estetsku harmoniju. Panorama Staroga grada sa pogledom na zaliv i pučinu neponovljiv je doživljaj za onoga koji prvi put kroči na Ljetnu pozornicu. Ulaz u Stari grad od izvora Karače, Zavičajni muzej sa bunarom u dvorištu, sve to daje pečat starine, otmenosti i ljepote.

Slike manastira Savine, eksponati crkvenog muzeja i freske Lovra Dobričevića Kotoranina, najboljeg slikara XV vijeka na našim obalama Jadrana, crkve na Podima, Luštici, Sušćepanu i Bijeloj sa bogatim stvarima, umjetničkim ikonostasima i freskama iz XIII vijeka, daju ovoj monografiji koliko turističku, toliko i znanstvenu vrijednost.

Naša najnovija istorija zastupljena je sa monumentalnim spomenikom »Bezmetković« koji gordo stoji, kao vječiti čuvar našeg slobodnog mora. Spomenik je rad našeg darovitog i priznatog vajara Luke Tomanovića. Do spomenika je i Memorijalni kompleks palim borcima u NOR-u 1941—1945. god. Zatim slika maršala Tita na izložbi cvijeća sa njegovim natpisom: »Ovo je zaista divna izložba cvijeća. Želim da i u buduće produžite sa čim više uspjeha gajenju i izložbama cvijeća«.

1. II 1975. g.

TITO

Impresivne su slike »Herceg-Novi u noći«, »Plava špilja«, »Panorame hercegnovske rivijere« itd. Gotovo sa svake stranice ove interesantne monografije zasipaju nas božori mimoza, kamelija, gardenija, oleandara i drugog mediteranskog cvijeća i rastinja. Moderna arhitektura je predstavljena građevinama novih hotela, odmarališta i škola, istina, ne baš sretno ukomponovanih u naš primorski pejzaž.

Naš renomirani slikar pok. Mato Đuranović iz Kamenara, predstavljen je sa slikom »Gospa od Škrpjela«. Slikar Aleksandar Prijić,

likovni urednik ove knjige, prikazao nam je sliku »Hercegnovski suton«, dok je Vojo Stanić zastupljen slikom »Jedrenjaci«, a Desa Mustur-Kerečki radom »Na obali«. Tu je i slika »Ostrvo Mamula«, rad slikarke Milene Šotre i »Stvaranje«, rad Anđelka Arnautovića.

Naši vajari zastupljeni su sljedećim radovima: Luka Tomanović »Narodni heroj Nikola Đurković«, Petar Palavičini »Marko Car«, Vojo Stanić »Simo Matavulj«, Nebojša Mitrić »Marko Miljanov«, Drago Đurović »Njegoš«, Srđan Kovačević »Vuk Stefanović Karadžić«, Nikola Janković »Ivo Andrić« i Marijan Kocković »Aleksa Santić«.

Ove zapažene slike, gravire, vinjete, umjetnička djela slikara i vajara popraćene su prigodnim tekstom.

Književnik Zuko Džumhur prikazao je svoje pjesničko viđenje Novoga natpisom »Herceg među gradovima«.

Prof. Lazar Seferović, glavni urednik monografije, dao je u članku »Kulturno-istorijski spomenici i druge znamenitosti« pregršt umjetničkih dragulja iz naše davne prošlosti.

Marija Crnić-Pejović u svom članku »Od preilirskog perioda do prvog rata« prikazala je hronološkim redom burne događaje koji su tokom istorije potresali ovo pitomo podneblje.

Mr. Gligo Odalović, predsjednik Izdavačkog savjeta, u radu »Prirodne karakteristike hercegnovskog kraja« naročito naglašava blagu klimu, pa kaže: »Područje južnog Jadrana je jedno od najvedrijih na Mediteranu...«

Boris Ilijanić prati razvoj Staroga grada u svim periodima vladavine domaćih i stranih gospodara. Za tursko doba kaže: »U Starom gradu su bile formirane čaršije sa stambenim objektima po istočnjačkom načinu življenja...«

Boris Dabović u članku »Urbanizacija i stanovništvo« konstatuje da »Današnju prostornu fizionomiju grada predstavljaju urbane cjeline, nastale uglavnom tokom XVIII i XIX vijeka i kasnije... Naseljavanje grada i okoline predmet je veće i fundamentalnije studije.

U članku »Turizam i ugostiteljstvo« Božidar Čudić nam je prikazao razvojni put ove zaista vodeće privredne grane u kojoj Herceg-Novi raspolaže sa preko 33.000 kreveta i ostvaruje preko 2.500.000 noćenja.

Istorijski razvoj industrije i građevinarstva od Tvrtkovih solana pa do Brodogradilišta »Veljko Vlahović« u Biželoj prati u svom članku Ivica Fernetić.

Svetozar Seferović prikazao je razvoj školstva, dok razvoj sporta prati i o njemu piše Dušan Rašović, koji naročito naglašava razvijenost plivanja, jedrenja, veslanja i vaterpola.

O bogatstvu poznate hercegnovske flore govori u svom članku Ante Sterniša. Nabrajajući porijeklo pojedinog rastinja kaže: »Ova rijetka oaza kvalitetnog zelenila s pravom je inspirirala velikog prirodnjaka i akademika Vala Vouka da prilikom boravka u Her-

ceg-Novom još 1934. godine, napiše članak o potrebi i mogućnosti formiranja jednog velikog botaničkog vrta na Jadranu.»

Velimir Radović u knjizi »Radnički pokret, NOR i revolucija« piše da u prvim godinama poslije I svjetskog rata dolazi do razvoja radničkog pokreta koji se tokom vremena razvijao da bi u julu 1941. god. kulminirao u oružanom ustanku protiv okupatora. Orjen-ski bataljon sa svojim legendarnim borbama na Cerovniku, Mokri-nama, Ilinici, Ublima, brdu Sv. Jeremije, Kulini, Kamenskoj gomili, proslavio je ime bokeljskih boraca širom naše otadžbine.

Nikola Rajić u svom članku »Zanatstvo i trgovina« iznosi razvoj zanatstva od vlade hercega Stefana do danas, dok M. Zloko-vić piše o razvoju pomorstva.

O perspektivama razvoja Herceg-Novog i okoline Tomo Čepr-nić kaže da su stanovnici ovoga kraja tradicionalno vezani za more, pa su zato i osnovne privredne grane i danas i u buduću vezane za brodogradnju i turizam. »Ulaganje u brodogradnju i turizam, kao i zdravstveni turizam, potvrdila su svoju opravdanost, jer ove dje-latnosti ostvaruju značajne devizne efekte«.

Snimatelji ovih izvanrednih fotografija bili su: glavni snima-telj Svetolik Đuranović, zatim Stevo Lepetić, Mato Novaković, Ča-ba Mađar, Milivoj Jugin i Petar Otoranov.

Ova interesantna monografija štampana je u tipografiji Umag, te predstavlja rijetko uspješno djelo grafičke vještine. Ova knjiga svojom opremom i sadržinom dala je zapažen prilog našoj turisti-čkoj literaturi.